

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za zgodovino

NINA ROJEC

**Partizanska protiofenziva in
bitka v Jelenovem Žlebu**

Diplomsko delo

Mentor: red. prof. dr. Božo Repe

Univerzitetni študijski program prve stopnje:
Zgodovina

Loški Potok, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju za pomoč in nasvete pri diplomskem delu. Zahvala gre tudi vsem mojim, ki so vedno verjeli vame. Hvala vam za vse nasvete in spodbudne besede, ki ste mi jih naklonili. Hvala tudi tistim, ki niste vedno verjeli. Tudi zaradi vas sem danes to, kar sem. Hvala, ker ste.

Izvleček

Partizanska protiofenziva in bitka v Jelenovem Žlebu

Po začetku 2. svetovne vojne na slovenskih tleh so se začele oblikovati partizanske skupine, ki so do konca vojne prerasle v veliko narodno gibanje. Leta 1942 je italijanski okupator izvedel silovito ofenzivo na Ljubljansko pokrajino. Po končani ofenzivi je partizansko vodstvo začelo pripravljati protiofenzivo, ki je trajala natanko štiri mesece, in poizkušalo osvoboditi del okupiranega ozemlja. Partizanske brigade so se med protiofenzivo trudile uničiti čim več sovražnikovih postojank, železnic itd. V sklopu protiofenzive so štiri partizanske brigade prišle tudi na ozemlje Ribniške doline. Po končanih bojih so se skušale umakniti proti Loškemu Potoku. Na poti so se, 26. 3. 1943, v Jelenovem Žlebu srečale z italijansko divizijo Macerato in jo popolnoma uničile.

Ključne besede: Jelenov Žleb, 1943, protiofenziva, partizani, Macerata

Abstract

Partisan counter-offensive and battle in Jelenov Žleb

The partisan groups started to develop after the beginning of the II. World War on slovenian ground. Those groups grew into a big national movement until the end of war. Italian invader made a powerful offensive upon region of Ljubljana in 1942. After completed offensive the partisan leadership began to prepare counter - offensive which lasted exactly four months and they tried to liberate a part of occupied territory. Partisan brigades were trying hard to destroy as many of enemy's strongholds, railways, etc. during this counter – offensive. Four partisan brigades came on the ground of Ribnica valley during counter – offensive. They tried to withdraw to Loški Potok after the end of the battles. On their way, on the 26.3.1943 in Jelenov žleb the brigades confronted italian division Macerato and partisans destroyed Italians completely.

Key words: Jelenov Žleb, 1943, counter – offensive, partisans, Macerata

1. Kazalo

1. UVOD	5
2. ITALIJANSKA OFENZIVA LETA 1942 V LJUBLJANSKI POKRAJINI	6
3. ZAČETKI PARTIZANSKE PROTIOFENZIVE	6
4. PRVA ETAPA	8
4.1 ZAVZETJE SUHORJA IN AJDOVCA	8
5. DRUGA ETAPA	9
5.1 POHOD PROTI LJUBLJANI	9
6. TRETJA ETAPA	12
6.1 NA HRVAŠKO	12
7. ČETRТА ETAPA	13
7.1 GORJANCI	13
8. PETA ETAPA	14
8.1 SUHA KRAJINA	14
9. ŠESTA ETAPA	19
9.1 RIBNICA	19
10. JELENOV ŽLEB	23
10.1 PO BITKI	27
11. SPOMIN NA BITKO PRI JELENOVEM ŽLEBU	30
12. ZAKLJUČEK	31
13. VIRI IN LITERATURA	32
1. Izjava o avtorstvu	33
2. Izjava kandidata / kandidatke	34

Kazalo slik

Slika 1: Rudeževa pot	23
Slika 2: Spomenik padlim partizanskim borcem	27
Slika 3: Spomenik bitki pri Jelenovem Žlebu	30

1. UVOD

Diplomska naloga v prvem delu predstavi partizansko zimsko protiofenzivo, ki se je začela leta 1942 in je bila odgovor na italijansko ofenzivo v Ljubljanski pokrajini. V drugem delu pa predstavi bitko v Jelenovem Žlebu, ki je brigadam prinesla večno slavo ter Slovencem vlila upanje na boljšo prihodnost.

Pred začetkom protiofenzive je bilo najprej treba vzpostaviti učinkovit sistem, ki bo sovražniku zadal kar največ težav. V ta namen so bile jeseni 1942 ustanovljene tri nove partizanske brigade, ki so se z bitkami v Ljubljanski pokrajini trudile osvoboditi kar največ ozemlja. Partizani so se v bitkah naučili učinkovito premagovati sovražnika, hkrati pa so izpopolnjevali svojo bojno taktiko. Po iznajdljivosti, borbenosti in pripravljenost za boj so bili pred sovražnikom. Borili so se za prihodnost svojih otrok. Italijanom je šele v Ribniški dolini uspelo vzpostaviti dokaj učinkovito obrambo proti partizanom. Ko so brigade spomladi 1943 prišle v Ribniško dolino, niso niti najmanj slutile, da bodo kmalu izbojevale eno svojih najslavnejših bitk. Iz Ribnice so se pred premočno italijansko vojsko začele umikati proti Loškemu Potoku, ko so v Jelenovem Žlebu trčile z divizijo Macerata. Bogate izkušnje iz preteklih štirih mesecev so borcem, ki so bili številčno šibkejši pa tudi slabše oboroženi, omogočile taktično premoč in zmago nad elitno divizijo, katere so se vsi bali. Vemo, da izkušnje niso vedno dovolj, in sprašujem se, kaj je borcem še pomagalo do zmage v Jelenovem Žlebu. Nesporno pa je, da je zmaga v Jelenovem Žlebu borcem še dodatno vzdignila bojnega duha ter jih spodbudila za nadaljnje akcije proti okupatorju.

2. ITALIJANSKA OFENZIVA LETA 1942 V LJUBLJANSKI POKRAJINI

Leta 1942 je italijanski okupator izvedel silovito ofenzivo na slovenskem ozemlju. Ofenziva je potekala med 16. julijem in 4. novembrom. Razumevanje in poznavanje italijanske ofenzive sta pomembni, saj na ta način lažje razumemo, v kakšnih pogojih se je začela priprava na protinapad partizanskih brigad.¹

Italijanska ofenziva je potekala v treh valovih.

Prvi val je trajal od 16. 7. do 13. 8. 1942. Ta prvi val je zajel območje Kočevja in Notranjske. Partizanski bataljoni so v tem obdobju doživeli velike izgube, število borcev se je zmanjšalo. Začele so se oblikovati prve belogardistične skupine.²

Drugi val, ki je potekal od 14. 8. do 23. 8. 1942, je najbolj znan po roški ofenzivi. Sovražnik je prišel v Kočevski rog, kjer je bilo celotno vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja. Sovražniku na srečo ni uspelo najti in uničiti vodstva.³

Zadnji val je potekal od 24. 8. do 4. 11. 1942. V tem obdobju so partizani že poznali italijansko taktiko in so lahko predvidevali, kakšne bodo sovražne akcije. Italijani so računali, da se bodo po zaključeni ofenzivi odpočili, vendar pa so vse pogostejše partizanske akcije nakazovale, da ne bo tako. Poleg tega pa so morali številni italijanski vojaki oditi v Afriko ali pa sodelovati z Nemci, ki so pripravljali IV. ofenzivo proti NOV in POJ.⁴

3. ZAČETKI PARTIZANSKE PROTIOFENZIVE

Na začetku septembra 1942 je partizansko vodstvo intenzivno začelo pripravljati protiofenzivo.⁵ Poleg Tomšičeve brigade, ki je bila prva slovenska brigada (ustanovljena 16. 7. 1942), so bile ustanovljene še Gubčeva (4. 9. 1942), Cankarjeva (23. 9. 1942) in Šercerjeva brigada (6. 10. 1942).⁶ Partizanska protiofenziva je trajala natančno 4 mesece, in sicer od 26. 11. 1942 do 26. 3. 1943, ko se je končala z legendarno bitko v Jelenovem Žlebu.⁷

¹ Ambrožič-Novljan, Lado. *Partizanska protiofenziva*. Ljubljana: Kulturni, prosvetni in zgodovinski zavod »Borec«, 1965, 7.

² Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 7–8.

³ Prav tam, 8.

⁴ Prav tam, 8–9.

⁵ Prav tam, 23.

⁶ Prav tam, 23–28.

Glavno poveljstvo je odločilo, da je sovražnik sicer dosegel uspehe na Notranjskem, vendar pa italijanska ofenziva ni uspela, prav tako pa so uspeli najti belogardiste, ki so pomagali Italijanom. Sklenili so, da je treba utrditi partizanske enote, obenem pa zmanjšati njihovo navezanost na domače okolje. Poleg tega se mora nadaljevati boj proti belogardistom, treba pa je tudi pridobiti zaupanje domačega prebivalstva v partizanske enote.⁸

25. 11. 1942 je glavni štab izdal dnevno povelje, s katerim je napovedal začetek protiofenzive. Izdano je bilo z » *namenom, da vsem partizanom objasni prelomni značaj sedanjih dogodkov na velikih frontah in da pomaga našim politkomisarjem navdati našo vojsko s tisto visoko borbeno moralo, ki je za sedanje odločilne boje nujno potrebna*«. ⁹

Glavna naloga partizanskih čet je bilo uničenje okupatorjeve in belogardistične vojske. Obenem pa je bilo pomembno tudi varovanje oblasti OF.¹⁰ »*Direktiva glavnega štaba za zimsko protiofenzivo, ki je bila pismeno oblikovana 12. 1. 1943 je imela dva približno ista dela.*« Prvi del je bil namenjen Dolenjski operativni coni (v nadaljevanju DOZ), drugi pa Notranjski operativni coni (v nadaljevanju NOZ).¹¹ Naloga DOZ je bilo uničenje sovražnih postojank ob reki Mirni in belogardističnih postojank na poti proti Ljubljani, kar bi omogočilo vzpostavitev povezav med Ljubljano in osvobojenim ozemljem. Nadaljevali naj bi z uničenjem postojank na Polici in območje ob reki Krki. Poleg vsega tega je bilo še zelo pomembno uničevati železniško progo med Ljubljano in Novim mestom. Po končanih akcijah pa naj bi se DOZ usmeril na uničevanje proge Ljubljana–Kočevje ter na povezovanje z NOZ in prodor na Notranjsko. Druga naloga je bila usmerjena na NOZ in je predvidevala ofenzivo v smeri proti Dolenjski ter rušenje železniške proge Ljubljana–Kočevje.¹²

V izvajanju direktive je prihajalo do manjših sprememb, vendar pa so partizanske enote zamisel upoštevale. Zimska ofenziva je tako imela »*značaj planirane, edinstvene, dobro organizirane in načrtno izpeljane operacije*«. ¹³

⁷ Ambrožič-Novljan, Lado. *Gubčeva brigada*. Ljubljana: »Partizanska knjiga« in odbor Gubčeve brigade, 1972, 113.

⁸ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 33–34.

⁹ Prav tam, 34.

¹⁰ Prav tam, 34.

¹¹ Prav tam, 36.

¹² Prav tam, 36–38.

¹³ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 40.

4. PRVA ETAPA

4.1 ZAVZETJE SUHORJA IN AJDOVCA

Že pred pisno izdajo direktive je prišlo do zavzetja dveh pomembnih belogardističnih postojank.

26. 11. 1942 približno ob šestih popoldne se je začel napad na Suhor. V času napada so bili na Suhorju štab 3. bataljona (12 oseb), 3. četa 3. bataljona Legije smrti (127 vojakov) in 35 Italijanov.¹⁴ Udarne brigada Rade Končar (XIII. hrvaška proletarska udarna brigada) je skupaj s Cankarjevo brigado uničila belogardistično in italijansko postojanko na Suhorju.¹⁵ Suhor so zavzeli naslednji dan približno ob osmi uri zjutraj.¹⁶

Drugo pomembno zmago pa pomeni zavzetje Ajdovca. 11. 12. 1942 se partizani začeli pomikati proti postojanki.¹⁷ Borci Gubčeve brigade so približno ob enajsti uri zvečer napadli postojanko na Ajdovcu. Partizanom je uspelo zavzeti zvonik in šolo (oba sta zgorela) in nato še posvetni dom. Borcem je z zmago na Ajdovcu uspelo preprečiti, da bi se na tem območju še kdaj razvila kakšna belogardistična postojanka.¹⁸

V prvi etapi protiofenzive sta bila napada na Suhor in Ajdovec uspešna, ni pa partizanom uspelo zavzeti postojanke v Žužemberku. Uspešna sta bila tudi dva napada na železnico, napad na vlak pa je bil na žalost neuspešen. Razmerje med živimi in mrtvimi je bilo v korist partizanov, saj je bilo na enega mrtvega partizana ubitih sedem sovražnih vojakov.¹⁹

Zaključim lahko, da je bila prva etapa protiofenzive za partizane uspešna. Uspelo jim je zavzeti belogardistični postojanki, povečati zaupanje množic v njihov boj, prav tako pa so uspeli pridobiti veliko novih vojaških izkušenj.

¹⁴ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 41–43.

¹⁵ Novljan-Ambrožič, Lado. Vida Brest. *Jelenov žleb*. Ljubljana: ČZDO Komunist, TOZD Komunist, 1983, 4.

¹⁶ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 45.

¹⁷ Prav tam, 50.

¹⁸ Klanjšček, Zdravko. Dr. Tone Ferenc. Ivan Ferlež. Dr. Metod Mikuž. Alenka Nedog. Jože Novak. Miroslav Stepančič. Dr. Miroslav Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1976, 393–394.

¹⁹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 54.

5. DRUGA ETAPA

5.1 POHOD PROTI LJUBLJANI

Po končani prvi etapi protiofenzive so se partizanske brigade začele odpravljati proti ozemlju, ki je ležalo severno od železnice Ljubljana–Novo mesto in se končalo na nemško-italijanski demarkacijski liniji. Omenjeno ozemlje se je delilo na dva dela. Vzhodni del ozemlja je zajemal pokrajino od Trebnjega proti Sv. Križu do Trške Gore in Šmarjete. Lahko rečemo, da je bilo to ozemlje naklonjeno partizanom, prav tako pa je bilo na tem ozemlju malo belogardističnih postojank. Nekaj italijanskih postojank je ležalo le ob železnici Trebnje–Krmelj. Drugi/zahodni del ozemlja pa se je razprostiral med Trebnjim, Sv. Križem in Ljubljano. Meja tega ozemlja na severu je bila razmejitvena črta med italijanskim in nemškim območjem. Zahodni del je bil, v nasprotju z vzhodnim delom, pod belogardističnim vplivom. Lokalno prebivalstvo je sodelovalo z belogardisti, eni zaradi lastne želje, druge pa so k sodelovanju prisilili. Tu sta bili tudi dve pomembni belogardistični postojanki. Prva je bila na Primskovem, druga pa na Polici. Razporejenost okupatorjevih vojakov in belogardistov je ogrožala komunikacije partizanov z Ljubljano.²⁰

Partizansko vodstvo je izdelalo načrt operacij na tem območju. Razdeljen je bil na tri glavne dele.

1. Prvi napad bo zajel območje železnice med Trebnjim in Št. Janžem. Poleg uničenja železnice pa bo potrebno likvidirati še postojanke Tržišče, Dob in Krmelj.
2. Drugi napad bo usmerjen proti postojankam v Temenici. Če jim bo to uspelo, bodo lahko izboljšali komunikacijo med Ljubljano in Dolenjsko ter ustvarili dobro začetno pozicijo za napade na železnico.²¹
3. Tretji napad bo usmerjen proti postojanki na Polici. Zavzetje tega območja bo pomembno zaradi nadaljnjega razvoja osvobodilne fronte in dobrega izhodišča za nadaljnje napade na železnico.²²

DOZ je imela za te operacije na voljo Gubčevo, Cankarjevo, Tomšičevo brigado in Zahodnodolenjski odred (ZDO). Vodstvo je brigade razdelilo po naslednjem razporedu: Gubčeva brigada je bila poslana na območje Rihpovca, Gradišča in Stare Gore, Tomšičeva

²⁰ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 59–60.

²¹ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 397.

²² Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 61.

brigada je zasedla območje ob reki Mirni in Cirniku, Cankarjeva brigada pa območje reke Radulje, Nove Gore in Šmarjete.²³

26. 12. 1942 približno ob 23. uri se je začela partizanska ofenziva v dolini reke Mirne.²⁴ Partizani so ob železniški progi Trebnje–Tržič prižgali kresove in nato progo začeli rušiti. V isti noči je na Dob udrl 1. bataljon Gubčeve brigade. Dob je padel šele naslednji dan. Italijani so poznali situacijo na Dobu, zato so »črne srajce« v noči na 28. 12. prihitele na pomoč, vendar pa niso mogle veliko storiti, preprečile so lahko le popolno uničenje postojanke.²⁵ Pri tem je treba izpostaviti, da so na najbolj »nevarna« oz. izpostavljena mesta Italijani postavili belogardiste.²⁶ V bojih je bilo ubitih 19 sovražnih vojakov, uspelo pa jim je zapleniti tudi nekaj orožja. Krmelj je napadel bataljon Cankarjeve brigade. Ob napadu je bila tam četa »črnih srajc«. Cankarjeva brigada je bila premagana, jim je pa vseeno uspelo požgati železniško progo. 27. 12. so uničili tudi železnico in postaje pri Mirni in Rakovniku.²⁷ V noči na drugi januar 1943 je partizanom uspelo uničiti tudi del železnice med Trebnjim in Novim mestom in Trebnjim in Krmeljem, saj ta naloga v prejšnjem poizkusu ni bila dobro opravljena. Poleg rušenja železnic pa jim je uspelo iztiriti tudi vlak, ki je prevažal nafto. 4. 1. 1943 zvečer so partizani napadli postojanke na Primskovem, v Temenici in Dolenji vasi.²⁸ V napadu so sodelovale 3 slovenske brigade. Tomšičevi brigadi je bila določena postojanka v Dolenji vasi.²⁹ Vojaška akcija je bila uspešna, poleg tega pa jim je uspelo dobiti tudi veliko hrane. Pri akciji je skoraj prišlo do »incidenta«, saj so partizani poskušali napasti partizane, za katere so mislili, da so belogardisti. K sreči so zaplet rešili in ni bil nihče poškodovan. Gubčeva brigada je bila poslana v Temenico, kjer sta bili 2 postojanki. Partizanska akcija je uspela, do jutra sta obe postojanki padli. Cankarjevi brigadi, kateri se je priključil 1. bataljon Gubčeve brigade, je bila za likvidacijo določena postojanka na Primskovem. Partizani so

²³ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 61–62.

²⁴ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 63.

²⁵ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 397.

²⁶ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 66.

²⁷ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 397.

²⁸ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 67–68.

²⁹ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 128.

napadali vso noč, a jim postojanke na Primskovem ni uspelo osvojiti. Pripravili so nov napad, vendar pa so belogardisti do takrat že zbežali.³⁰

Preden je vojska nadaljevala akcije, so morali poskrbeti za obleko in obutev partizanov. Prav tako so morali pridobiti nove borce, saj jih je v dosedanjih bojih kar nekaj izgubilo življenje.³¹

V prvotnem vojnem načrtu Šentvid ni bil omenjen. Vendar pa so se za napad nanj odločili, saj je bila tam usnjarna, vojska pa je usnje nujno potrebovala za obutev. 13. 1. 1943 so brigade začele napad na Šentvid. Obramba v Šentvidu je bila učinkovita, a je partizanom vseeno uspelo odnesti nekaj usnja in zažgati tovarno.³² Po napadu so brigade nadaljevale svojo pot proti postojanki na Polici. Polico so že oktobra 1942 skušali zavzeti borci Gubčeve brigade, a jim ni uspelo. Po prvem napadu je na Polico prišel nov poveljnik, ki je mobiliziral večje število okoliških mož pa tudi lovil in pobijal partizane.³³ Postojanka na Polici je bila sicer dobro utrjena in »... *trn v peti našega osvobodilnega gibanja* ...«. Vodstvo je vedelo, da ne sme brigad poslati v boj, brez da bi vedeli, kaj lahko pričakujejo. Je pa treba omeniti, da so partizani računali na zmago, saj do sedaj okupator ni pokazal močnega odpora, prav tako pa so se brigade do sedaj že dobro izurile v bojevanju in bojni taktiki.³⁴ V noči na 16. januar so brigade krenile proti Polici. 16. 1. zvečer so partizani začeli napad. Glavna naloga je bila dodeljena Cankarjevi brigadi, ostali dve pa sta imeli za nalogo varovanje okolice Police. Na ta dan je zapadla velika količina snega, ki je brigadam onemogočil delovanje po planu. Napad je bil prestavljen na naslednji dan, vendar pa so ob začetku napada sklenili (tudi zaradi ukaza GŠS³⁵), da bodo napad prestavili in do takrat pripravili boljši načrt.³⁶

³⁰ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 69.

³¹ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 130.

³² Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 72–73.

³³ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 133.

³⁴ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 73–74.

³⁵ Na Hrvaškem se je začela IV. sovražna ofenziva in slovenske brigade so priskočile na pomoč hrvaškim.

³⁶ Prav tam, 74–76.

6. TRETJA ETAPA

6.1 NA HRVAŠKO

18. januarja 1943 so se štabi zbrali v Leskovcu, kjer so dobili navodila za pot. Dogovorili so se, da si bodo brigade med seboj pomagale, če bodo med potjo napadene.³⁷ Glavna naloga brigad so bili napadi na postojanke in rušenje železnice Karlovac–Zagreb, pri čemer so sodelovali s hrvaškima brigadama.³⁸ Naslednji dan so Cankarjeva, Tomšičeva in Gubčeva brigada odšle na pot. Pot je bila naporna. *»Snega je bilo kakih 20 cm. Bil je južen in za hojo kaj malo ustrezen. Kakšnega hujšega mraza ni bilo, saj je bila odjuga, toda težak sneg in vlažno ozračje sta bila še slabše kot bi bila zmrzal«*. Ko so se borci Cankarjeve brigade utaborili, je njihova patrulja srečala enoto, sestavljeno iz belogardistov in Italijanov. Vnel se je boj, ki se je končal z zmago partizanov. V vasi Bič pa so počivali borci Tomšičeve brigade, ko so zagledali vojsko belogardistov in Italijanov. Šlo je za formacijo, ki je štela približno 600 mož in so nosili strelivo v postojanko Sela pri Šumberku. Vneli so se hudi boji, v katerih je Tomšičeva brigada izgubila tudi komandirja čete. S pomočjo Cankarjeve brigade so sovražnika uspeli obkoliti, a so napad po ukazu štaba DOZ prekinili.³⁹ Po bojih se je postavilo vprašanje, ali za tem napadom stoji kaj večjega. Glede na to, da o tem niso imeli nobene informacije, so se takoj odpravili na pot in 25. januarja prečkali reko Krko.⁴⁰ Boji in akcije, ki so jih slovenske in hrvaške brigade skupaj izvedle, so bili uspešni.⁴¹

V nalogi dogodkov na Hrvaškem ne bom posebej in podrobno opisovala. Dovolj je, da vemo, da so bile skupne akcije uspešne.

Akcije so bile prekinjene, ko se je ofenziva pomaknila proti jugu (Dalmacija, BIH). Prav tako pa so se morale slovenske brigade počasi vrniti na domače ozemlje in nadaljevati začetno protiofenzivo.⁴²

³⁷ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 78.

³⁸ Prav tam, 89–90.

³⁹ Prav tam, 76–80.

⁴⁰ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 137.

⁴¹ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 5.

⁴² Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 120.

7. ČETRТА ETAPA

7.1 GORJANCI

Naslednja, torej 4., partizanska ofenziva se je začela 16. 2. 1943 in trajala do 5. 3. 1943.⁴³ Glavna ideja te ofenzive je bil napad partizanskih enot na postojanke in oporišča pod Gorjanci.⁴⁴ Glavni cilj je bilo uničenje belogardistične postojanke v samostanu Pleterje.⁴⁵ Četniško vodstvo je predvidevalo, da bodo Pleterje postale tista baza, ki bo povezovala slovensko in jugoslovansko četništvo in od koder se bo širilo protipartizanstvo. Menihi v samostanu so bili partizanom naklonjeni in zato so se upirali naselitvi približno petdesetih belogardistov v samostan. Ti so se kljub temu v samostan naselili in ga začeli utrjevati. V nadaljevanju se jim je pridružilo še več borcev in nazadnje se je bilo v samostanu 250–300 belogardistov. Partizansko vodstvo oz. odbor osvobodilne fronte je v samostan poslal pismo, kjer je menihom pojasnil položaj. Napisali so, da jih belogardisti, ki so v samostanu, ogrožajo in da bodo prisiljeni ukrepati, če belogardisti ne zapustijo samostana. Njihova »prošnja oz. želja« je bila, da se situacija uredi po diplomatski poti. Upali so, da bo škof Rožman ukrepal in da bodo belogardisti samostan zapustili. Njihove prošnje Rožman ne odobri, zato se odločijo za napad na kartuzijanski samostan Pletarje.⁴⁶ Brigade so krenile proti Pletarjam, saj so načrtovali, da jih bodo napadli 19. februarja ponoči. Ideja je bila, da bo napad hiter in nepričakovan, kar jim bo prineslo določeno prednost. V napadu je glavno nalogo prevzela Cankarjeva brigada, ki je napadla samostan, 13. proletariatska brigada pa je prevzela varovanje napada v smeri proti Šentjerneju.⁴⁷ Gubčeva brigada je varovala napad z južne strani Gorjancev in uničevala železnico od Karlovca proti Jastrebarskem, medtem ko je Tomšičeva brigada varovala akcijo v smeri Novega mesta.⁴⁸ Bližnje belogardistične postojanke so želele pomagati napadenim v samostanu, vendar so jih brigade, ki so napad varovale, uspešno odstranjevale.⁴⁹ Ker samostana v eni noči ni bilo mogoče zasesti, so 20. februarja ob 2. ponoči samostan zakurili. Belogardisti so se s pomočjo Italijanov, ki so se

⁴³ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 150.

⁴⁴ Prav tam, 125.

⁴⁵ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 402.

⁴⁶ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 125–129.

⁴⁷ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 402.

⁴⁸ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 130.

⁴⁹ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 402.

uspeli izogniti Tomšičevi brigadi, začeli umikati iz gorečega samostana.⁵⁰ Po končanem napadu so si partizani ogledali nastalo škodo in ugotovili, da so največje dragocenosti, ki so bile v samostanu, ostale nepoškodovane.⁵¹ V nadaljevanju etape so partizani neuspešno napadli postojanki na Stojdragi⁵² in v Metliki.⁵³

8. PETA ETAPA

8.1 SUHA KRAJINA

Partizani so v Suho krajino prišli v 5. etapi protiofenzive. Suha krajina ima ugodno lego, ki je bila pomembna za nadaljnji razvoj osvobodilne fronte. Ofenziva je trajala od 6. 3. do 21. 3. 1943. Avtor knjige *Partizanska protiofenziva* jo deli na dva dela.⁵⁴ Prvi del zajema čas od 6. do 15. 3. 1943. To je bil čas počitka, vojaških vaj in prihoda novih borcev. Drugo obdobje pa je trajalo od 15. 3. do 20. 3. 1943, ko so potekale bitke za Suho krajino.⁵⁵ V prejšnjih etapah ofenzive je bilo mogoče zaslediti občasno pasivnost italijanske vojske, zato je tedaj general Gambaro načrtoval aktivacijo italijanskih vojakov v boju proti partizanom. Predvidel je odhod Italijanov na teren ter ustanavljanje posebnih bataljonov, ki so bili namenjeni boju s partizani. Eden od načrtov je predvideval tudi postavitev žične ograje na slovensko-hrvaški meji, vendar pa to Italijanom ni uspelo. Zamisel o posebnih bataljonih, ki se bodo borili s partizani, so začeli uresničevati. V vsak tak bataljon je bilo vključenih 200 italijanskih vojakov in 50–60 pripadnikov MVAC.⁵⁶ V ta namen sta imeli diviziji Isonzo in Cacciatori delle Alpi po en bataljon, divizija Macerata in skupina XXI. Aprile pa sta za borbo proti partizanom uporabljali formacijski bataljon.⁵⁷ Slednja je bila tudi odgovorna za obrambo Suhe krajine.⁵⁸ V teh formacijah so sodelovali tako italijanski vojaki kot belogardisti. O dejavnostih formacij se je Gambaro pogovarjal tudi z Mussolinijem.⁵⁹

⁵⁰ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 135–136.

⁵¹ Prav tam, 136.

⁵² Prav tam, 141.

⁵³ Prav tam, 144.

⁵⁴ Lado Ambrožič-Novljan

⁵⁵ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 153–154.

⁵⁶ Prav tam, 155–157.

⁵⁷ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 406.

⁵⁸ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 163.

⁵⁹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 156.

Vojaško vodstvo je pripravilo načrt za obrambo Suhe krajine. Belogardistične skupine naj bi patrolirale po Suhi krajini in ob napadu poklicale na pomoč. Skupno so Italijani za obrambo imeli 7 bataljonov.⁶⁰

Slovensko partizansko vodstvo je zato pričakovalo kakšno večjo vojaško akcijo z italijanske strani, a do tega ni nikoli prišlo. Pred ofenzivo v Suhi krajini se je slovenskim brigadam pridružilo večje število novih borcev, ki jih je bilo treba izuriti za bojevanje. »11. 3. 1943 je bila v Šmarjeti skupna vojaška vaja vseh brigad.« Brigadam se je v Suhi krajini pridružila tudi Šercerjeva brigada, ki se je do takrat borila na Notranjskem.⁶¹ Glavnina priprav je bila torej namenjena vojaškim vajam, so pa poleg tega poskrbeli tudi za različne kulturne in zabavne prireditve.⁶²

Naslednji dan je štab DOZ izdal bojno povelje za območje Suhe krajine. Vsaka brigada je dobila svojo nalogo. Sestanka so se udeležili tudi štabi brigad, ki so se pogovorili o taktiki in pomoči med brigadami. Tomšičeva brigada je dobila glavno nalogo, kar je pomenilo uničenje belogardistične postojanke v Ambrusu, ki je bila tudi osrednja belogardistična postojanka na območju Suhe krajine. Poleg uničenja postojanke ji je bila zaupana še naloga varovanja akcije iz smeri Zagradec in Žvirč. Načrt, namenjen Cankarjevi brigadi, je zajemal uničenje postojanke v Hočevju in varovanje akcije v smereh Vidma in Krške vasi.⁶³ Borci Šercerjeve brigade so za nalogo dobili akcijo proti belogardistom v Korinju, Gubčeva brigada pa varovanje ofenzive iz kočevske in novomeške smeri, poleg tega pa še uničenje železnice med Čušperkom in Dobropoljem.⁶⁴ Pred glavnim napadom sta Tomšičeva in Gubčeva brigada uničevali železnico med Novim mestom in Trebnjim ter med Trebnjim in Mirno. Obe akciji sta bili uspešni, njun glavni cilj pa je bil preusmeriti italijansko pozornost. V noči na 14. 3 so se prvič v obdobju narodnoosvobodilnega boja vse slovenske brigade zbrale pod skupnim poveljem.⁶⁵ Naslednja dva dneva so partizani počivali in se pripravljali na nadaljnje boje. Zvečer 15. 3 so brigade odšle proti svojim ciljem: Šercerjeva, Cankarjeva in 3. bataljon Gubčeve brigade na zahod, kjer so prebrodili Krko, ostala 2 bataljona Gubčeve brigade sta

⁶⁰ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 155–158.

⁶¹ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 164–166.

⁶² Prav tam, 164.

⁶³ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 159–162.

⁶⁴ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 165.

⁶⁵ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 162.

Krko prekoračila pri vasi Dvor, kjer so naleteli na zasedo, ki pa so jo uspešno zlomili.⁶⁶ Borci Tomšičeve brigade pa so Krko prešli pri vaseh Fužine in Globoko.⁶⁷ Pot čez Krko je bila naporna, zato so se brigade svojim ciljem približale z zamudo.⁶⁸

»Od 16. 3. 1943 dalje je bila Suha krajina preplavljena s partizani in tedaj se je začela najbolj dinamična in najbolj zamotana bitka na nož med partizani in Italijani, ki so pohiteli na pomoč belim postojankam.«

3. bataljon Gubčeve brigade se je napotil proti železniški progi Čušperk–Dobrepolje. Sovražna patrulja je na žalost odkrila zasedo in preprečila partizanom uspešno uničenje proge in iztiranje vlaka. Cankarjeva brigada je napadla belogardistično postojanko v Hočevju. Borci Šercerjeve brigade so odšli proti Korinju, kjer jim je uspelo belogardiste pregnati iz šole in jo zažgati. Belogardisti so se utrdili v cerkvi, partizani pa so se odločili, da jih bodo znova napadli ponoči.⁶⁹ Tomšičeva brigada je odšla proti glavnemu cilju napada, proti Ambrusu. Vas so požgali, belogardiste pa prisilili, da se zatečejo v šolo. Sovražna letala so med partizanskim napadom bombardirala okolico Ambrusa.⁷⁰ Enote »črnih srajc« so odhitele na pomoč zaveznikom v Ambrus, vendar pa so borci 3. bataljona Tomšičeve brigade na cesto postavili ovire, zato je morala enota »črnih srajc« skreniti z glavne poti in oditi proti vasi Ratnica. Tam jih je pričakal del borcev Tomšičeve brigade in jih pognal v beg ter uspešno pridobil nekaj orožja. Medtem pa je uspelo Gubčevi brigadi zadržati kolono tovornjakov z vojaki iz divizije Macerata, ki so bili na poti proti Staremu Logu, Hinjam in Smuki.⁷¹

Poveljnik »črnih srajc« XXI. Aprile Renzo Montagna je ob napadih partizanov začel ukrepati. V Hočevje je poslal posebni bataljon »črnih srajc« št. 3 iz Ribnice in 1. bataljon »črnih srajc« iz Krške vasi in Zagradca. Zahteval je tudi okrepitve, ki jih je dobil v obliki bataljona 51.

⁶⁶ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 166.

⁶⁷ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 163.

⁶⁸ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 167.

⁶⁹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 163.

⁷⁰ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 408.

⁷¹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 166.

polka divizije Cacciatori.⁷² Italijanski vojski je kljub uspešnemu partizanskemu rušenju ceste uspelo priti do postojanke.⁷³

Naslednjo noč (16.–17. marec) so brigade neuspešno napadle Ambrus in Korinj.⁷⁴ Zjutraj je poveljnik partizanskih brigad Šaranović pregrupiral brigade in jih pripravil za nadaljnje operacije proti Ambrusu.⁷⁵ Štab DOZ je pripravil vojni načrt, vojni načrt pa so naredili tudi na italijanski strani.⁷⁶

Bataljon 51. polka divizije Cacciatori je 17. 3. odšel z Vidma v Korinj in nato naprej proti Ambrusu in Brezovem Dolu.⁷⁷ Ob zadnjem premiku so ga napadli borci dveh bataljonov Tomšičeve brigade in bataljon se je vrnil v Ambrus. Isti dan je posebni bataljon št. 3 odšel iz Hočevja skozi Struge proti Ambrusu.⁷⁸ Na poti so srečali partizane in se čez noč utaborili v zaselku Gozdar. 1. bataljon »črnih srajc« pa so pripadniki Tomšičeve brigade ujeli pri Malem Vrhju. Prišlo je do hudega boja, ki se je končal z zmago partizanov. Italijanski bataljon je imel tako hude izgube, da se v nadaljevanju ni več boril.⁷⁹ Medtem se je Macerata utaborila v Starem Logu, mobilni bataljon divizije Isonzo pa na Topli Rebri.⁸⁰

18. 3. 1943 so partizanski bataljoni ponovno napadli Ambrus. Belogardističnim enotam so že priskočili na pomoč tudi Italijani. Prišlo je do »vodstva« partizanov, potem pa so Italijani prišli izza hrbta. Oddelki Tomšičeve brigade so bili že skoraj popolnoma obkoljeni. Takrat je 2. bataljon Tomšičeve brigade izvedel silovit napad in »nagnal« Italijane. Gubčeva brigada je

⁷² Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 167.

⁷³ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedo in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 408.

⁷⁴ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 167–169.

⁷⁵ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 168–169.

⁷⁶ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 169.

⁷⁷ Prav tam, 172.

⁷⁸ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 408.

⁷⁹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 172–173.

⁸⁰ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 408.

po boju ostala na cesti Kočevje–Dvor.⁸¹ Ostale partizanske enote so se umaknile v okolico Ambrusa.⁸²

Za nadaljevanje bojev je italijanski general Gambara pripravil načrt, ki je predvideval zaprtje širšega območja Suhe krajine in razbitje partizanov, ko bodo le-ti bežali iz obkoljenega območja. Glavnina napada naj bi imela tudi podporo letalstva, ki bi bombardiralo območje Brezovi Dol–Višnje–Bakrc, vendar pa jim je na srečo načrte prekrizala Tomšičeva brigada, ki je 2. bataljon postavila v zasedo zahodno od sv. Katarine in v zelo težkem boju uničila italijansko vojsko.⁸³ Zbežali so v smeri Zagradca.⁸⁴ V nadaljevanju so se partizani zaradi bojazni pred novimi napadi umikali na jug Suhe krajine. Borci Cankarjeve brigade so med premikom uničili zasedo bataljona divizije Macerata.⁸⁵ Ta bataljon so borci Cankarjeve brigade srečali še enkrat in pred popolnim uničenjem ga je rešila pomoč iz Kočevja. Okupatorjeve enote so pri svojem umiku še večkrat srečale partizanske enote in se z njimi zapletle v boje, vendar pa so na koncu le prišli do Kočevja.⁸⁶

Po končanih bojih v Suhi krajini so se brigade začele pripravljati na novo etapo ofenzive. V bojih v Suhi krajini so brigade neuspešno napadle 3 belogardistične postojanke. Napad na postojanko v Ambrusu pa je bil deloma uspešen. V bojih je padlo skupno 144 nasprotnikovih vojakov, 163 pa je bilo ranjenih. Na partizanski strani je življenje izgubilo 33 borcev, 44 je bilo ranjenih. Italijanski podatki se seveda razlikujejo od partizanskih. Italijani število mrtvih partizanov ocenjujejo na skoraj 700. Ta številka je seveda pretirana, vendar pa so na ta način vodstvu lahko opravičili veliko število mrtvih italijanskih vojakov. V Suhi krajini pa so partizani zasegli tudi večjo količino orožja. Ob začetku ofenzive na Suho krajino je bil glavni cilj vzpostavitev osvobojenega ozemlja, kar pa se partizanom ni posrečilo. Vseeno pa je bil

⁸¹ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 408.

⁸² Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 174.

⁸³ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 176–178

⁸⁴ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 409.

⁸⁵ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 181.

⁸⁶ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 409.

napad na Suho krajino uspešen, o čemer priča tudi razmerje med mrtvimi partizani in Italijani. Se je pa v tej etapi končal italijanski pasivni odziv na partizanske napade.⁸⁷

9. ŠESTA ETAPA

9.1 RIBNICA

V VI. etapi so se boji v partizanski protiofenzivi premaknili v Ribniško dolino.

Ribniška dolina leži med Malo goro na severovzhodu in Veliko goro na jugozahodu. V dolini, dolgi približno 15 km, leži večje število vasi, čez njo pa pelje tudi železniška proga, ki povezuje Ljubljano s Kočevjem. Območja okrog Ribnice so zelo gozdnata in težko prehodna. Iz Ribnice čez Veliko goro je bila speljana le ena dobra gozdna pot, imenovana Rudeževa cesta, ki je vodila proti Jelenovem Žlebu. Območja okrog Velike gore so zelo razgibana in tako odlična za obrambo ali napad na Ribniško dolino, saj dajejo vojakom dovolj prostora za skrivanje.⁸⁸

Veliko prebivalstva Ribniške doline je sodelovalo z osvobodilno fronto (OF). Veliko ljudi s tega območja je bilo izgnanih v različna taborišča, nekaj so jih pobili Italijani, nekateri pa so se pridružili partizanskim enotam. Sodelovanje prebivalstva z OF je zelo oteževalo ustanavljanje belogardističnih postojank na tem območju, saj se ljudje niso želeli pridružiti belogardistom.⁸⁹ Postojanke so bile le v Ribnici, Žlebiču, Sodražici, Dolenji vasi in Brežah. Italijani so imeli za obrambo Ribniške doline na voljo ribniško belogardistično četo (približno 60 mož) in četi iz Petrincev in Sodražice (približno 80 mož). V Ribnici je bilo tudi poveljstvo grupacije XXI. Aprile z enim bataljonom, ki pa je bil močno oslabljen po bojih v Suhi krajini.⁹⁰ Poleg že omenjenega bataljona sta bila v Ribnici še topniška baterija in blindiran vlak. V primeru napada pa so lahko na pomoč poklicali še bataljon divizije Macerata iz Kočevja. Glede na velikost Ribniške doline je bilo tam precej skromno število vojakov.⁹¹

Partizanski vojni načrt je za začetek predvideval vdor v Ribniško dolino in likvidacijo manjših postojank.⁹² 20. 3. 1943 je Šercerjeva brigada zasedla vasi Kot, Dane in Nova Štifta.⁹³ Italijani

⁸⁷ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 182–184.

⁸⁸ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 189.

⁸⁹ Prav tam, 190.

⁹⁰ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 173.

⁹¹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 190.

⁹² Prav tam, 192.

so nad Šerčerjevo brigado poslali vojake, vendar pa se borci Šerčerjeve brigade niso želeli zapletati v večje boje, saj to ni bila njihova naloga. Proti večeru so se umaknili proti Travnici Gori.⁹⁴ Zasedba vasi je zmedla italijanske vojake, kar je omogočilo ostalim brigadam nemoten prihod v Ribniško dolino in lahko so zasedle pobočja Velike gore.⁹⁵ Gubčeva brigada je zasedla vasi Kot in Rakitnica ter območje od Dolenje vasi do Gotenice. Tomšičeva brigada se je naselila v vasi Dane, Cankarjeva brigada pa je zasedla položaje v Zadolju in Podgori. Ta razpored je brigadam omogočal dober razgled nad celotno Ribniško dolino.⁹⁶

Brigade so največ problemov imele s hrano, saj je vladalo pomanjkanje. Ena prvih nalog brigad je bila torej zadostna pridobitev hrane. Brigade so do hrane prihajale po vaseh v napadih na italijanske postojanke. Borba za hrano je za partizane postala vsakodnevno opravilo.⁹⁷ S 23. na 24. marec so borci Cankarjeve brigade napadli postojanko v Dolenji vasi. Popolno izvedbo napada so preprečili Italijani z uporabo tankov in tako rešili svoje vojake.⁹⁸ Glavni cilj tega napada pa je bila pridobitev zadostnih količin hrane za borce, kar jim je načeloma tudi uspelo.⁹⁹ Tomšičeva brigada je šla po hrano v Sajevec. Vas so obkolili in ujeli belogardiste in Italijane, ki so se zabavali po hišah. Zbrali so dovolj hrane, veliko ujetnikov pa so pozneje izpustili.

Siliato je imel dobre in natančne informacije o ciljnih partizanskih napadov, pa tudi o številčnosti in pripravljenosti partizanov.¹⁰⁰ »Zato je 24. marca zjutraj izdal naslednje nujno povelje: na področju Dane–Zadolje–Rakitnica so štiri brigade, ki imajo namen napadati manjše postojanke, delati po okoliških vaseh rekvizicije, potem pa nadaljevati pot preko Travnice Gore in Jelenovega Žleba. Zato je naša naloga in cilj obkoliti in uničiti jih.«¹⁰¹ V skladu s temi informacijami je italijanski polkovnik Siliato pripravil načrt za borbo proti partizanom. Predvidel je, da bo italijanska vojska partizane potisnila proti Lenčku in

⁹³ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 173.

⁹⁴ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 192.

⁹⁵ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 409.

⁹⁶ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 193–194.

⁹⁷ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 173–174.

⁹⁸ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 195.

⁹⁹ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 174.

¹⁰⁰ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 194–195.

¹⁰¹ Mikuž, Metod. *Pregled zgodovine NOB v Sloveniji II*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1961, 279.

Jelenovem Žlebu, kjer jih bodo pričakali v zasedi.¹⁰² Za boje je imel na razpolago posebni bataljon »črnih srajc« št. 3 (150 vojakov), 71. bataljon »črnih srajc« (401 vojak), ki ga je poslal proti Šercerjevi in Tomšičevi brigadi, in 1. bataljon 51. pehotnega polka divizije Cacciatori (401 vojak), ki ga je poslal proti Cankarjevi in Gubčevi brigadi. Poleg teh treh udarnih moči pa je imel v Ribnici še nekaj fašističnih in belogardističnih čet ter oklopne enote in topništvo. Z vsemi temi močmi se je številčno ravnovesje moči med Italijani in partizani za silo uravnovesilo.¹⁰³ Siliato je uporabil še bataljon obmejne straže s 522 borci in bataljon iz divizije Macerata. Oba bataljona sta bila zelo dobro oborožena. Macerata je bila poslana proti Jelenovem Žlebu, bataljon obmejne straže pa je varoval pot z Velike gore proti Loškemu Potoku.¹⁰⁴

25. 3. ob šestih zjutraj je Siliato ukazal začetek akcije proti partizanom.¹⁰⁵ Italijani so napadli partizanske brigade, ki so bile dobro utrjene in pripravljene na obrambo. Italijani so napadli z vso močjo: z letali, s topovi, z granatami in s tanki. Po prvem letalskem napadu med partizani ni bilo smrtnih žrtev.¹⁰⁶ Po napadu je udarila pehota s tanki. 71. bataljon »črnih srajc« je Šercerjeva brigada s pomočjo bataljona Cankarjeve brigade pognala nazaj v Ribnico.¹⁰⁷ 51. pehotni polk je cel dan napadal Gubčevo brigado. Zvečer ga je obkolila Cankarjeva brigada in ga nagnala nazaj proti Ribnici.¹⁰⁸

Zmaga pri Ribnici je partizane zelo razveselila in jim dala zagon za nadaljnje bitke. Italijanska stran pa si poraza ni jemala k srcu, saj so se zavedali, da so bili proti partizanom številčno prešibki. Italijanska stran je za naslednji dan načrtovala nov napad, v katerem je računala na zmago, saj je imela v zaledju še dva izredno močna bataljona.¹⁰⁹ Glavna ideja Siliata za naslednji dan je še vedno ostajala obkolitev partizanov pri Veliki gori in pregon proti zasedi, kjer bi z njimi dokončno obračunali. Vedel je, da v dolini nima dovolj vojakov, zato je zaprosil za okrepitve. V Ribnico sta prišla 3. bataljon 24. pehotnega polka divizije Isonzo, ki je štel 531 vojakov, in posebni bataljon št. 2 divizije Cacciatori, ki je štel 218 vojakov.

¹⁰² Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 175.

¹⁰³ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 196–197.

¹⁰⁴ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 175.

¹⁰⁵ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 198.

¹⁰⁶ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 176.

¹⁰⁷ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 198.

¹⁰⁸ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 177.

¹⁰⁹ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 6.

Italijanska stran je bila tako številčno močnejša in bolje oborožena kot partizanska. Siliatov cilj je bil »z novimi okrepitvami nadaljevati 26. marca sedanjo akcijo, onemogočiti uporniškim enotam umik, jih obkoliti in prisiliti k boju.«¹¹⁰

Seveda pa je isti večer zasedal tudi partizanski štab. Poveljnik DOZ Milan Šaranović se je zavzemal za nadaljevanje bojev naslednji dan, medtem ko so bili drugi štabi do nadaljevanja akcije skeptični. Šaranović je poklical aktivista OF in ga prosil, naj pridobi zanesljive ljudi, ki bodo priskrbeli podatke o dogajanju v Ribnici. Aktivista sta poiskala Ivana Ilca, ki jima je preko telefona sporočil, da v Ribnico prihaja večje število okrepitev. Podatke o tem, da Italijani načrtujejo velik napad, sta predala Šaranoviću.¹¹¹ Poveljstvo DOZ je zato opustilo idejo o nadaljevanju napada na Ribnico in ukazalo premik brigad čez Veliko goro proti Dragi in Podpreski.¹¹²

Za mojo diplomsko nalogo je zelo pomembno, da poznamo pot divizije Macerata, saj je ravno Macerata tista, s katero so se partizanske brigade spopadle v Jelenovem Žlebu.

Poveljstvo nad formacijskim bataljonom divizije Macerata je prevzel podpolkovnik Michele Genovese. Macerata je dobila pomembno nalogo, in sicer zaporo poti, po kateri bi lahko partizani pobegnili iz Ribniške doline.¹¹³ Poleg tega pa bi bataljon lahko napadel še Cankarjevo in Šercerjevo brigado, če bi partizani vztrajali na položajih pod Veliko goro.¹¹⁴ Zjutraj, 25. marca, je poveljnik s 490¹¹⁵ oz. 480¹¹⁶ možmi odkorakal iz Grčaric proti Glažuti, kamor je bataljon prispel okrog poldneva.¹¹⁷ Na poti so srečali nekaj partizanskih patrolj, a je njegova naloga ostala skrivnost. Iz Glažute so pot nadaljevali do Jelenovega Žleba in od tam proti Mali Beli steni. Tja so prispeli približno ob 16. uri, ko je v Ribnici še vedno potekal srdit boj. Poveljnik bataljona je od Siliata zahteval nadaljnja navodila.

Siliato mu je ukazal, naj zasede najvišja vrhova, ki se vzpenjata nad položaji Šercerjeve in Cankarjeve brigade. Brigadi sta se bili z 71. bataljonom. Če bi Macerata zasedla ta vrhova, bi se partizani znašli v nezavidljivem položaju. Genovese tega ukaza ni bil zmožen izvesti, saj je

¹¹⁰ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 201–202.

¹¹¹ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 7–8.

¹¹² Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 182.

¹¹³ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 199.

¹¹⁴ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 178.

¹¹⁵ Podatek iz knjige *Gubčeva brigada*.

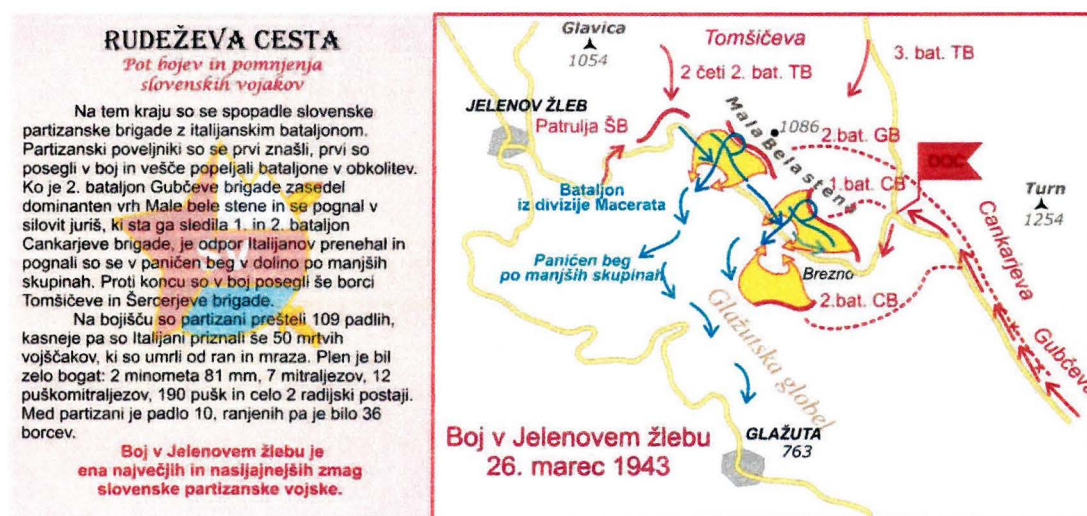
¹¹⁶ Podatek iz knjige *Partizanska protiofenziva*.

¹¹⁷ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 199.

bilo že pozno popoldne in bi do vrhov prišel šele v poznih večernih urah.¹¹⁸ Zadnjega dela sporočila, ki mu ga je poslal Siliato, Genovese ni dobil oz. ni bil jasen. Še večkrat je vprašal po povelju, vendar ga ni dobil.¹¹⁹ Genovese je ob 19:40 v dolino sporočil: »Vse je na mestu. Nobenih novosti.«¹²⁰ To sporočilo je pomenilo, da je prispel do Male Bele stene, Siliato pa je sporočilo razumel, kot da je Macetata zasedla vrhova pri Prigoriškem plazu. To mu je Siliato tudi naročil, a Genovese tega sporočila ni prejel. Genovese se je z Macerato utaboril pri Mali Beli steni in tam preživel noč. Ta nesporazum tisti dan res ni imel nobenih posledic. Je pa odločilno vplival na dogodke naslednjega dne, 26. 3. 1943.¹²¹

10. JELENOV ŽLEB

Slika 1: Rudeževa pot

(Vir: <http://www.ribnica24.eu/utrip-casa/jelenov-zleb-pred-72-leti/>)

Brigade so sestavile dve koloni, ki sta se začeli pomikati v smeri Jelenovega Žleba. Eno kolono sta sestavljali Šercerjeva in Tomšičeva brigada. Ta kolona naj bi šla preko Velike gore do Jelenovega Žleba in od tam naj bi pot nadaljevala proti Podpreski. Druga kolona, ki sta jo sestavljali Gubčeva in Cankarjeva brigada, pa je šla v smeri Glažute, Jelenovega Žleba in od tam proti Dragi.¹²² Ker je bilo malo časa, se brigade medsebojno niso dogovorile za skupen pohod, tako da sta koloni na pot odšli vsaka zase, a v isti smeri. Nobena od kolon ni vedela,

¹¹⁸ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 178.

¹¹⁹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 200.

¹²⁰ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 178.

¹²¹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 200.

¹²² Prav tam, 203.

da se na Veliki gori skriva italijanska divizija. Pot je bila sicer načrtovana tako, da se koloni ne bi smeli srečati z Italijani, a je zaradi naključij prišlo ravno do tega.¹²³ Kolona z Gubčevo in Cankarjevo brigado je odšla po Rudeževi poti. Pot je bila zelo naporna in hodili so ponoči.¹²⁴ Borci so bili že od prejšnjih dni utrujeni, zato so hodili počasi, s seboj so imeli tudi veliko ranjencev, zaradi katerih so korakali še počasneje.¹²⁵ So se pa partizani proti jutru med potjo tudi sprostili. Začeli so se bolj sproščeno pogovarjati, prepevati in igrati pesmi na harmoniko. Ob ritmu harmonike je bil njihov korak lažji. Žal pa veselje in sproščenost nista trajala dolgo, saj so bili borci preveč utrujeni.¹²⁶ Šaranović je na poti ugotovil, da so zgrešili odcep za Glažuto. Domačin iz Ribniške doline in njihov vodnik je bil Stane Kozina, ki jim je pojasnil, da je to pot izbral zato, ker je lažje prehodna in primernejša za ranjence, ki sta jih brigadi imeli. Ko je Kozina naslednjič zavil s ceste in hotel pot nadaljevati po neki drugi poti, se je komandant Ivan Kavčič-Nande temu uprl in zahteval, da pot nadaljujejo po cesti do Jelenovega Žleba. S to zahtevo pa je prišlo do usodnega preobrata, ki je kolono z Gubčevo in Cankarjevo brigado pripeljal do srečanja z bataljonom iz divizije Macerata. Ko so partizani prispeli do Male Bele stene, je Šaranović odredil počitek in partizani so se posedli, nekateri polegli, saj so bili utrujeni. Šaranović je še ukazal postaviti manjšo zasedo za varovanje, potem pa so se na partizane usuli streli.¹²⁷ Takoj so skočili v zaklone, a dva od izvidnikov sta bila mrtva. »Mi v koloni smo slišali strele, toda nihče jih ni jemal resno. Mislili smo, da se je zopet kaki nerodi po nesreči sprožil mitraljez.«¹²⁸

Bataljon divizije Macerata, ki je že prejšnji večer izgubil radijsko zvezo z dolino, ni vedel, kaj naj stori. Po lastni presoji je naslednje jutro Genovese nadaljeval pot proti Turnu do Belih sten. Za to pot se je odločil, ker je na podlagi podatkov iz prejšnjega dne sklepal, da se bataljon Cacciatori bori s partizani pri Prigoriškem plazu. Takrat pa so se zaslišali streli. Genovese je vojakom ukazal zasesti koto 1086.¹²⁹

¹²³ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 182.

¹²⁴ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 205.

¹²⁵ Levstek, Franc. »Spomenik nad breznom.« *Dolenjski list*, 25. marec 1971, 5.

¹²⁶ Škrlj, Stane. »V peklu Jelenovega Žleba.« *Dolenjski list*, 18. marec 1976, 10.

¹²⁷ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 205.

¹²⁸ Krese-Čoban, Franc. »Bilo je v Jelenovem Žlebu.« *Dolenjski list*, 22. marec 1973, 23.

¹²⁹ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 184–185.

Obe strani sta bili presenečeni, saj ne eni ne drugi niso pričakovali srečanja s sovražnikom. Nobena od strani ni vedela, s kom se je začela boriti in kako močan je nasprotnik. Zavedali pa so se, da je treba čim prej in čim bolj učinkovito ukrepati, saj bo hitrejši zmagovalec.¹³⁰

Partizani s Šaranovičem in z drugimi poveljniki na čelu so se znašli v prvih vrstah, od koder so imeli pregled nad celotno situacijo.¹³¹ Tudi oni so ugotovili, da je treba za zmago zasesti koto 1086 oz. Malo Belo steno. Mala Bela stena se je nad cesto vzpenjala kakšnih 100 metrov visoko.

Z enim bataljonom so se borci Cankarjeve brigade namestili na desni strani ceste, drugi bataljon Cankarjeve brigade pa je odšel na levo stran ceste, kjer se je spustil v globino. Najprej so se spopadli vojaki divizije Macerata in 1. bataljon Cankarjeve brigade.¹³² »[...] bataljon Gubčeve pa se je v teku pognal proti vrhu, da bi zasedel višino in udaril Italijanom v hrbet. Gubčevci so zasedli vrh, z njimi pa tudi en bataljon Cankarjeve. Ta spretnost je v tej bitki odločala. Italijani so se prepozno spomnili na vrh. Naši so se takrat že pognali z njega navzdol kakor plaz. Spredaj komandant in komandirji. „Juriš! Huraaa!“¹³³

Trem bataljonom je tako divizijo Macerato uspelo obkoliti iz treh smeri. Na levi strani je bila četa, ki ji je poveljeval Janez Hribar, tiste v sredini je vodil Ivan Šmuc-Roman, tiste za italijanskim hrbtom pa je vodil Andrej Žagar. Ostala dva bataljona Cankarjeve brigade sta varovala ranjence, bataljon Gubčeve pa je brigade varoval s hrbtne strani.¹³⁴

Italijani so bili sicer na boljšem začetnem položaju kot partizani. Bili so v ovinku, od koder so imeli odličen nadzor nad dogajanjem, in v bližini Male Bele stene.¹³⁵ Genovese je četo poslal na levo stran (ta na položaj ni prišla pravočasno), ostali pa so se postavili v obrambni položaj. Takrat so partizani izvedli silovit napad na Macerato.¹³⁶

Vrh Male Bele stene so torej obvladovali partizani, seveda pa so ga želeli obvladovati tudi Italijani. Napadli so Gubčevce na vrhu kote. Ti so bili na napad dobro pripravljeni. »Naprej,

¹³⁰ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 205–206.

¹³¹ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 185.

¹³² Ambrožič-Novljan, Lado. *Cankarjeva brigada*. Ljubljana: »Partizanska knjiga« in odbor Cankarjeve brigade, 1975, 148–149.

¹³³ Levstek, »Nad breznom«, 5.

¹³⁴ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 186.

¹³⁵ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 15–16.

¹³⁶ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 208.

tovariši! Huraaa ...!’ Med skalami je besnelo in divjalo. Z izbuljenimi očmi od strahu in že napol poblazneli so se Italijani brezupno ozirali okrog sebe. Nikjer več izhoda, okrog in okrog njih je kosila samo smrt. ‚Za mater, za očeta, za padlega brata, za ustreljeno sestro, za stotine talcev in mrtvih internirancev. Za toliko pobitih ujetnikov, za vse zločine, juriš – juriš, hura!’ V divjem, brezglavem begu so se podili navzdol proti cesti. Preko skal in drč, čez kotline in kraške kotanje. Pod cesto pa jih je pričakala Cankarjeva. Prav sredi ceste je stal Dušan Jevtič, komandant brigade, stal brez zaklona in samo kosil. In tako mnogi drugi.«¹³⁷ Partizani so se počasi prebijali do položajev divizije Macerata. Obrambna linija je bila kmalu prebita.¹³⁸

Takrat je Italijane začela grabiti panika in pognali so se v beg.¹³⁹ »Vrteli so se kot v začaranem krogu. Pamet jih je začela zapuščati. Odmetavali so zaboje z municijo in vse, samo da bi se lažje rešili. Oficirji niso mogli ničesar več storiti, od strahu ponoreli vojaki jih niso več poslušali. Nič več niso vzdržali skupaj. Bili so kot čreda brez vodnika, ki se je razbila po grupah, kakor je pač naneslo. Le posamezniki so se še vedno močno branili.«¹⁴⁰

Vojaki so sami ugotovili, da je za beg najprimernejša smer proti Glažuti. Na italijansko srečo se je 2. bataljon Cankarjeve brigade, ki je bil na levi strani ceste, razporedil tako, da ni zaprl glavne ceste proti Glažuti. To je Italijane rešilo pred popolnim uničenjem.¹⁴¹ Na tej strani ceste pa je bila tudi globoka globel, v katero so poskakali Italijani, ki so se skušali izogniti smrti, saj so partizani streljali nanje.¹⁴² Med bojem so poveljniki zasedli vzpetino, od koder so imeli dober razgled na celotno dogajanje. Med poveljniki so bili Milovan Šaranović, Dušan Kveder-Tomaž, Dragan Jevtić, Viktor Avbelj in nekaj drugih.

Približno ob 11. uri dopoldan je bila bitka končana, saj se partizani niso odločili za zasledovanje sovražnikov. Za zasledovanje so bili preutrujeni, imeli so tudi premalo vojakov, čakalo pa jih je še pospravljanje bojišča.¹⁴³

¹³⁷ Levstek. »Nad breznom«, 5.

¹³⁸ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 24.

¹³⁹ Prav tam, 25.

¹⁴⁰ Krese-Čoban. »Bilo je«, 23.

¹⁴¹ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 189.

¹⁴² Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 24.

¹⁴³ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 189–190.

10.1 PO BITKI

Pred začetkom bitke so partizani imeli 3. bataljone, ki so skupaj šteli 360 vojakov, medtem ko so Italijani imeli 480 mož. Italijani so imeli tudi veliko boljše oborožitev kot partizani. Statistično gledano so imeli Italijani veliko prednost in premoč nad partizani. Partizani so kmalu po bitki spoznali, da so dosegli eno največjih zmag v narodnoosvobodilnem boju.¹⁴⁴

Ostanki divizije Macerata so se odpravili proti vasi Grčarice. Iz Grčaric se je Genovese odpravil proti Kočevju, kjer je podal poročilo o dogodkih v Jelenovem Žlebu.¹⁴⁵ V poročilu je ocenil, da so partizani izgubili približno 300 borcev, sam pa je izgubil približno 250 vojakov. V poročilu je Genovese pretiraval, zanimivo pa je, da je pretiraval pri obeh straneh.¹⁴⁶ V resnici je v bojih umrlo 106 italijanskih vojakov, 102 pa sta bila ranjena. Elitnega bataljona divizije Macerata ni bilo več.¹⁴⁷

Slika 2: Spomenik padlim partizanskim borcem

(Vir: <http://www.ribnica24.eu/koledar-dogodkov/s-pd-ribnica-na-22-tradicionalni-zimski-pohod-v-jelenov-zleb-980-m/>)

Slovenci so imeli 5 mrtvih borcev. V bojih so padli Ivo Šmuc-Roman in Josip Žagar-Jug iz Gubčeve brigade ter Ivan Omerza-Johan, Peter Lakner in Maks Pitino iz Cankarjeve brigade.¹⁴⁸ Roman je padel, ko je prišel do mesta, »kjer ni bilo večjih skal, za katere bi se

¹⁴⁴ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 187–189.

¹⁴⁵ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 29.

¹⁴⁶ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 190.

¹⁴⁷ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 29.

¹⁴⁸ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 31.

zaklonil. Pred njim je bil manjši panj, kamor je skočil v zaklon. Italijan pred njim ga je opazil in z mitraljezom streljal v panj. ‚Roman, Roman!‘ ga je poklical komisar njegove čete Stane Škrlič. A Roman se ni več oglasil.«¹⁴⁹ Jože Žagar-Jug je ležal na tleh in streljal na Italijane. Druge borce je poklical, da naj pridejo do njega in mrtvim odvzamejo orožje. Ko so prispeli do njega, je ležal mrtev.¹⁵⁰ Peter Lakner pa je bil ubit, ko je streljal na italijanskega častnika.¹⁵¹

»Počasi se borci utrujeni, vendar nasmejani vračajo na cesto. Veseli so velike zmage. Hodijo po bojišču in si ogledujejo razdejanje. Vsa drevesa so obstreljena. Po bojišču ležijo italijanska trupla, okoli njih pa je razmetano orožje, municija, bombe, nahrbtniki, čelade in drugo. Borci nosijo plen na cesto. Kot orožja tako so partizani veseli nahrbtnikov s suho hrano. Nekateri so že zamenjali svoje raztrgane obleke in čevlje za italijanske. Ti se zdaj samo po kapi razlikujejo od Italijanov.«¹⁵²

Italijanom so zaplenili 190 pušk, 12 puškomitraljezov, minomet in težke mitraljeze ter ogromno streliva.¹⁵³ Poleg tega je slovensko vodstvo navedlo pod zaplenjene stvari še bombe in dve radijski postaji.¹⁵⁴ Pri delitvi plena je prišlo do spora med brigadama, saj se niso strinjali v tem, katera bi si zaslužila več orožja, a je spor vodstvo hitro rešilo.¹⁵⁵ Kljub vsemu veselju nad zmago in novimi pridobitvami pa je zmaga brigadam pustila grenak priokus, ko so pogledali na vso mrtvo vojsko. Partizani so bili nekako žalostni in mirni. Italijanska vojska je bila raztresena po celotnem bojišču. Tam so ležali mladi in stari, očetje, sinovi ...¹⁵⁶

Postavlja se nam vprašanje, kaj se je zgodilo s prvo kolono partizanov in kaj z Italijani v dolini, ki so načrtovali napad na partizane. Najprej se bomo posvetili partizanskim borcem iz Tomšičeve in Šercerjeve brigade. Borci Tomšičeve brigade so se bojišču približali na dva kilometra. Na ukaz poveljnika so postavili zasedo in čakali. Nekateri med njimi so bili užaljeni, ker se niso smeli udeležiti boja. V zasedi so čakali, da je streljanje ponehalo. Po

¹⁴⁹ Škrlič. »V pekl«, 10.

¹⁵⁰ Mikulič, Karel. *Občina Loški Potok v borbi za osvoboditev in lepše življenje*. Ljubljana: avtor Karel Mikulič v samozaložbi, 2000, 155.

¹⁵¹ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 28.

¹⁵² Škrlič. »V pekl«, 10.

¹⁵³ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 31.

¹⁵⁴ Ambrožič-Novljan. *Gubčeva brigada*, 191.

¹⁵⁵ Prav tam, 192.

¹⁵⁶ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 32.

končani bitki jih je prišel iskat kurir in odpravili so se proti bojišču.¹⁵⁷ Po tem, ko so brigade pobrale plen, so nadaljevale svojo pot proti ciljem. Iz Jelenovega Žleba so odšli proti Loškemu Potoku in od tam proti Podpreski in Dragi.¹⁵⁸ Borci Cankarjeve brigade so odšli proti Dragi. Naselili so se v tamkajšnjem župnišču, kjer so ranjenim borcem nudili prvo pomoč. Dva sta umrla.¹⁵⁹ Brigade so se tam odpočile, nato pa nadaljevale svojo pot.¹⁶⁰

Medtem so italijanski bataljoni napadli položaje partizanov v Ribnici, a so kmalu ugotovili, da partizanov ni več na položajih. Izvedeli so, da so se odpravili proti Jelenovem Žlebu. Siliato je sklepal, da so se umaknili proti Veliki gori. Načrtoval je, da bo partizane ujel na poti in se z njimi spopadel. Italijani so krenili za partizani, a brigad niso našli. Približno ob 11. uri je divizija Macerata med begom v dolino poslala signal za pomoč. Glede na povelje iz prejšnjega dne je Siliato sklepal, da je Macerata na območju Marinovec–Prigoriški plaz. Na to območje je poslal okrepiteve, a tam ni bilo nikogar. Približno ob 14. uri je izvedel, kakšen poraz je doživela Macerata pri Jelenovem Žlebu.¹⁶¹ Šele 28. 3. 1943 so se Italijani vrnili v Ribnico.¹⁶²

»Jelenov Žleb je kronal štirimesečno partizansko ofenzivo, ki je v celoti dosegla tudi vse pričakovane politične in vojaške cilje: odstranila je posledice velike italijanske ofenzive, vrnila zaupanje prebivalstva in zaustavila rast belogardizma, ki je breedel čedalje globlje v močvirje izdaje. Brigade so prevzele vse pobude.«¹⁶³

26. 3. 1943 se je z zmago pri Jelenovem Žlebu končala zimska partizanska protiofenziva.

¹⁵⁷ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 30.

¹⁵⁸ Klanjšček in Ferenc in Ferlež in Mikuž in Nedog in Novak in Stepančič in Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna*, 412.

¹⁵⁹ Troha, Zdravko. *Začetki NOB na Kočevskem in Obkolpju*. Kočevje: Občina Kočevje in Združenje borcev NOV Kočevje, 1997, 119.

¹⁶⁰ Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 34.

¹⁶¹ Ambrožič-Novljan. *Partizanska protiofenziva*, 212–214.

¹⁶² Ambrožič-Novljan in Brest. *Jelenov Žleb*, 34.

¹⁶³ Krese-Čoban. »Bilo je«, 23.

11. SPOMIN NA BITKO PRI JELENOVEM ŽLEBU

Slika 3: Spomenik bitki pri Jelenovem Žlebu

(Vir: <http://spomeniki.blogspot.com/2012/07/jelenov-zleb-spominske-plosce-padlim-v.html>)

V Jelenovem Žlebu danes stoji pet spomenikov, ki spominjajo na dogodke pred več kot 70. leti. Spomeniki, ki so postavljeni v Jelenovem Žlebu, so naslednji: kapelica sv. Antona Puščavnika, spomenik, posvečen bitki pri Štirni,¹⁶⁴ grob Josipa Žagarja-Juga, spomenik bitki pri Jelenovem Žlebu in spominske plošče, posvečene vsem padlim partizanom pri Jelenovem Žlebu.¹⁶⁵

Vsako leto je marca organiziran pohod do Jelenovega Žleba, kjer potem sledi proslava ob spominu na dogodke leta 1943. Pohod je organiziran po Rudeževi poti, torej po poti, po kateri so se pomikali tudi partizani. Pohod organizira Planinsko društvo Ribnica.¹⁶⁶ Leta 2013 je minilo 70 let od bitke pri Jelenovem Žlebu. Na proslavi je bil slavnostni govorec predsednik Republike Slovenije Borut Pahor.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Boj Tomšičeve brigade z okupatorjem leta 1942.

¹⁶⁵ Republika Slovenija, Ministrstvo za kulturo: Register nepremične kulturne dediščine. <http://rkd.situla.org> (Dostop: avgust, 2015).

¹⁶⁶ Spletni portal Ribniške doline: Ribnica.info. <http://www.ribnica.info/index.php/2-dnevne-novice/108-20-tradicionalni-pohod-v-jelenov-zleb> (Dostop: avgust 2015, zadnjič dopolnjeno 2013).

¹⁶⁷ Ribnica24: Aktualne novice iz Ribniške doline in okolice. <http://www.ribnica24.eu/ribnica/borut-pahor-slavnostni-govornik-na-70-obljetnici-partizanske-bitke-pri-jelenovm-zlebu/> (Dostop: avgust 2015, zadnjič dopolnjeno 2013).

12. ZAKLJUČEK

Partizanska protiofenziva je imela kot vsaka stvar svoje vzpone in padce. Partizanom je uspelo izvesti nekaj uspešnih pa tudi nekaj manj uspešnih akcij. Kljub porazom pa je pomembno, da so se iz vsake akcije, pa naj bo uspešna ali ne, nekaj naučili. Izboljševali so vojaško taktiko in bojevanje, poleg tega pa so med seboj vse uspešnejše sodelovali in se zanašali eden na drugega. Menim, da je bilo tovarštvo pomemben dejavnik, ki jim je pomagal do številnih uspehov. Zanimivo je, da do bojov v Ribniški dolini niso imeli »pravega« nasprotnika, saj se Italijani niso bili zmožni organizirati in se jim postaviti po robu.

Po natanko štirih mesecih protiofenzive je prišlo do boja v Jelenovem Žlebu, s katerim so brigade uspešno zaključile protiofenzivo. Odločna povelja Šaranovića, hitrost in dobra taktika so bile tiste vrline, ki so šibkejšim partizanom prinesle zmago. Ravno ta zmaga v Jelenovem Žlebu pa je še en dokaz, da ni vedno dovolj samo številčna premoč, ampak za zmago potrebujemo nekaj več. Poleg odlične taktike in hitrosti menim, da je k zmagi v Jelenovem Žlebu nekaj doprinesel tudi bojni duh slovenskih fantov, saj so se borili za svojo državo, družine, žene, sinove in svobodno prihodnost, medtem ko so se Italijani borili po »naročilu« nadrejenih. Del pa je k zmagi kot vedno prispevala tudi sreča, saj jim je kljub slabšemu izhodišču uspelo zasesti Malo Belo steno pred okupatorjem. To pa je bilo za zmago v Jelenovem Žlebu odločilno. In kot radi rečemo: sreča je na strani pogumnih.

*A tam sred gozda v skalnem zavetju
poslavlajo se borci dveh brigad
od petih, ki bodo tam
na veke sanjali, da bo pomlad.
Od Maksa, Romana,
od Petra, Johana in Juga,
ki bodo stražili Jelenov Žleb,
na veke čuvali ta gozd, te skale, jase
in z vetrom le hodili po poteh,
kjer sta brigadi slavni se borili
v velikih, davnih, davnih dneh.
(Vida Brest)*

13.VIRI IN LITERATURA

Časopisni viri

- Krese-Čoban, Franc. »Bilo je v Jelenovem Žlebu.« *Dolenjski list*, 22. marec 1973, 23.
- Levstek, Franc. »Spomenik nad breznom.« *Dolenjski list*, 25. marec 1971, 5.
- Škrli, Stane. »V peklju Jelenovega Žleba.« *Dolenjski list*, 18. marec 1976, 10.

Elektronski viri

- Republika Slovenija, Ministrstvo za kulturo: Register nepremične kulturne dediščine. <http://rkd.situla.org> (Dostop: avgust, 2015).
- Ribnica24: Aktualne novice iz Ribniške doline in okolice. <http://www.ribnica24.eu/ribnica/borut-pahor-slavnostni-govornik-na-70-obltnici-partizanske-bitke-pri-jelenovm-zlebu/> (Dostop: avgust 2015, zadnjič dopolnjeno 2013).
- Spletni portal Ribniške doline: Ribnica.info. <http://www.ribnica.info/index.php/2-dnevne-novice/108-20-tradicionalni-pohod-v-jelenov-zleb> (Dostop: avgust 2015, zadnjič dopolnjeno 2013).

Literatura

- Ambrožič-Novljan, Lado. *Cankarjeva brigada*. Ljubljana: »Partizanska knjiga« in odbor Cankarjeve brigade, 1975.
- Ambrožič-Novljan, Lado. *Gubčeva brigada*. Ljubljana: »Partizanska knjiga« in odbor Gubčeve brigade, 1972.
- Ambrožič-Novljan, Lado. *Partizanska protiofenziva*. Ljubljana: Kulturni, prosvetni in zgodovinski zavod »Borec«, 1965.
- Klanjšček, Zdravko. Dr. Tone Ferenc. Ivan Ferlež. Dr. Metod Mikuž. Alenka Nedog. Jože Novak. Miroslav Stepančič. Dr. Miroslav Stiplovšek. *Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1976.
- Mikulič, Karel. *Občina Loški Potok v borbi za osvoboditev in lepše življenje*. Ljubljana: avtor Karel Mikulič v samozaložbi, 2000.
- Mikuž, Metod. *Pregled zgodovine NOB v Sloveniji II*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1961, 279.
- Novljan-Ambrožič, Lado. Vida Brest. *Jelenov Žleb*. Ljubljana: ČZDO Komunist, TOZD Komunist, 1983.

Troha, Zdravko. *Začetki NOB na Kočevskem in Obkolpju*. Kočevje: Občina Kočevje in Združenje borcev NOV Kočevje, 1997.

1. Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Loški Potok, 9. 9. 2015

Nina Rojec

2. Izjava kandidata / kandidatke

Spodaj podpisani/a _____ izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem / ne dovoljujem
(ustrezno obkrožiti)

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis kandidata / kandidatke: